

ontwerp MEER BIJ OUDEGA

Versie | juni 2021

ontwerp **MEER BIJ OUDEGA**

Gemeente Smallingerland

Werkgroep Doarsplein oan it wetter

Dorpsbelang Oudega

Provinsje Fryslân

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding	6
1.1. Achtergrond	6
1.2 Het Meer bij Oudega	6
1.3 Proces en totstandkoming	6
1.4 Leeswijzer	6
2. Landschap en historie	8
2.1 Historie	8
2.2 Landschap	8
3. Naar een nieuw meer	10
3.1 Uitgangspunten voor een nieuw meer	10
3.2 Denklijn voor het nieuwe meer	12
3.3 Het idee	13
4. Schetsontwerp het Meer	14
4.1 Hoofdopzet	14
4.2 Bijzondere plekken	15
4.3 De oevers	23
4.4 Relatie met het meer bij het dorp (Masterplan Waterfront Oudega)	23

1 INLEIDING

1.1 | Achtergrond

De gemeente Smallingerland en de provincie Fryslân werken er sinds een aantal jaar aan om de ligging van Oudega aan het water te versterken.

Dit bestaat uit twee delen:

- **Waterfront Oudega:** het gebied direct ten zuiden van het dorp, rond de haven, waar een klein meer wordt aangelegd met daaraan gekoppelde recreatie en woningen. Hiervoor is in 2020 het Ontwerp Masterplan Waterfront Oudega vastgesteld. De uitvoering is gestart met de sloop van de voormalige zuivelfabriek. In de herfst van 2021 start het graafwerk.
- **Het Meer bij Oudega:** een groot gebied, iets op afstand van het dorp, dat omgevormd wordt naar een meer met recreatieve en natuurlijke waarden.

1.2 | Het Meer bij Oudega

Dit document gaat in op het Meer bij Oudega. We laten zien wat de kansen en kwaliteiten zijn van het gebied en hoe het Meer vorm zal krijgen. Daarbij geven we ook aandacht aan de bijzondere plekken die met de aanleg van het meer ontstaan en worden gemaakt.

Het projectgebied voor het grote meer omvat globaal genomen de gronden ten zuiden en oosten van het voormalige baggerdepot tot aan het Alddijp en de Wide Ie. Op de kaart hiernaast is het gebied te zien.

1.3 | Proces en totstandkoming

Bij het maken van de plannen voor het grote meer zijn veel inwoners en organisaties betrokken geweest. Een vaste klankbordgroep met een vertegenwoordiging vanuit de recreatiesector, de landbouw, de natuur en het dorp. Tijdens digitale inloopavonden op 24 november en 1 december 2020 is alle inwoners van Oudega de gelegenheid geboden om te reageren. In diezelfde periode is het ontwerp via internet raadpleegbaar geweest. Via een prikbord en e-mailformulier konden ook reacties worden achtergelaten.

Alle input heeft uiteindelijk geleid tot een schetsontwerp voor het Meer bij Oudega.

1.4 | Leeswijzer

Allereerst gaan we in op het landschap en de historie. Wat vertellen zij ons over het gebied en hoe kunnen we daar aan verder bouwen? Dan geven we inzicht in de wensen voor de ontwikkeling van het gebied in **hoofdstuk 3**. In **hoofdstuk 4** wordt het schetsontwerp voor het Meer van Oudega toegelicht.

Plangebied Meer bij Oudega

2

LANDSCHAP EN HISTORIE

2.1 | Historie

De Aldegeaster Sâning legt de basis voor het huidige landschap. Op oude kaarten is te zien hoe het meer tot aan de zandrug reikt waar het dorp Oudega ligt. Het meer wordt in de jaren '20 ingepolderd. De rafelranden van het meer blijven wel herkenbaar in het landschap door hoogteverschillen en het beloop van sloten. Om Oudega wel via het water bereikbaar te houden wordt met de inpoldering ook het Alddijp gegraven. Nog steeds een markante lijn in het landschap die mee knikt met de dijk van de polder. Aan de rand van Oudega ligt sindsdien de haven van het dorp.

In de afgelopen decennia heeft ruilverkaveling in het gebied plaatsgevonden. De smalle percelen zijn breder geworden en houtsingels zijn verdwenen. Bij de recentelijke herinrichting van het baggerdepot zijn veel van deze singels weer herplant.

kaartbeeld 1925

kaartbeeld 1955

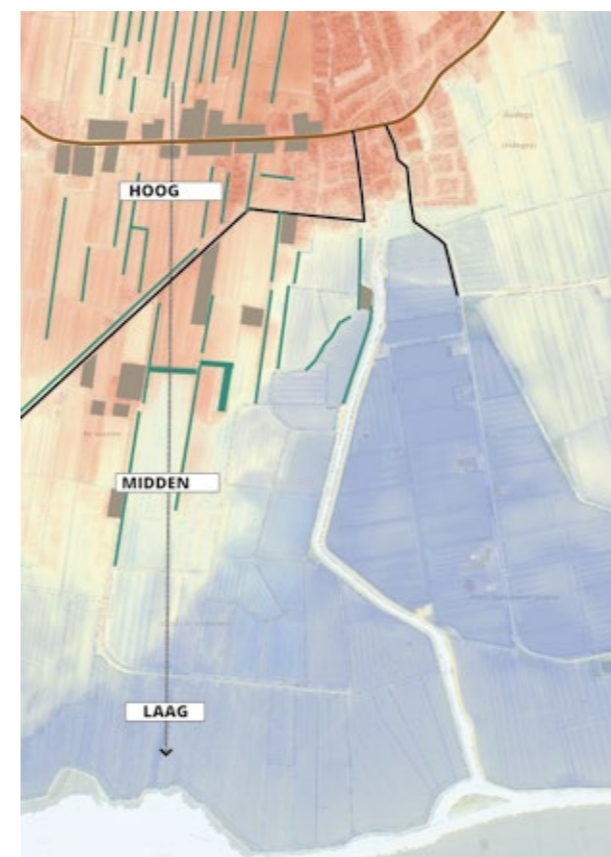
kaartbeeld 2018

2.2 | Landschap

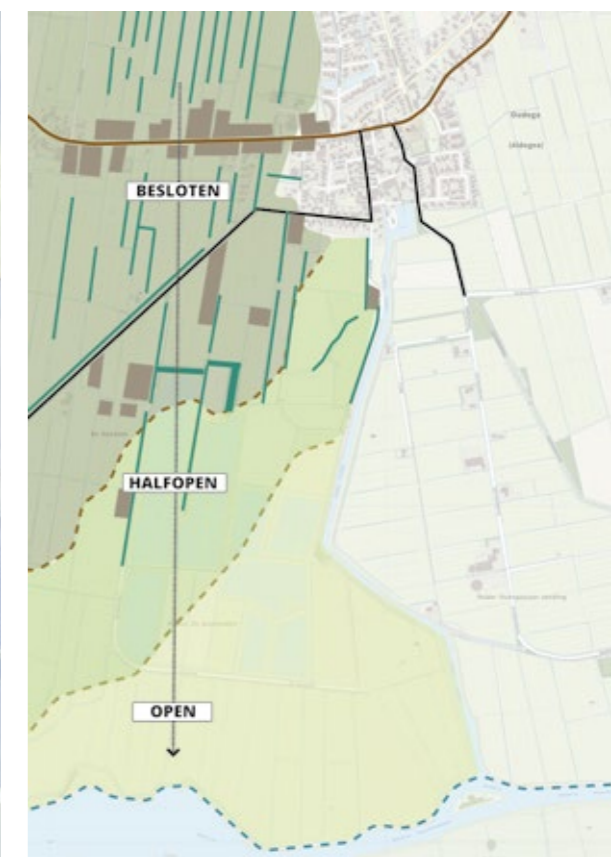
Oudega ligt op de overgang van de Friese Wouden naar het waterrijke en weidse veengebied. Dat is goed te zien in het landschap.

Van noord naar zuid gaat het landschap over van een hoger liggend, besloten gebied met houtsingels op oude zandruggen naar een steeds minder beplant, laag gelegen en onbebouwd veenweidelandschap in het zuiden. Met daartussen een oude droogmakerij, die heel kenmerkend als polder is verkaveld met rechte lijnen en verspreid liggende erven.

Deze verschillen op zo'n korte afstand maken het gebied aantrekkelijk en bijzonder.

Kaartbeeld hoogteverschil Oudega

Kaartbeeld overgang landschap Oudega

BESLOTEN

HALFOPEN

OPEN

Landschappelijke opzet: van een besloten landschap in het noorden naar een open en weids landschap in het zuidelijk deel van het gebied.

3

NAAR EEN NIEUW MEER

3.1 | Uitgangspunten voor een nieuw meer

Bij het ontwikkelen van het Meer bij Oudega is er vanuit de toekomstige gebruikersgroepen in beeld gebracht wat zij van belang vinden bij het ontwerp van het nieuwe meer. In diverse sessies is deze inbreng bij elkaar gelegd en gezocht naar koppelkansen en mogelijkheden om elkaar te versterken.

Landschap

Vanuit de landschappelijke kenmerken en cultuurhistorische waarden hebben we een aantal uitgangspunten benoemd voor het vormgeven van het nieuwe meer:

- Houd de oorspronkelijke oost-westrichting van het water (Wide Ie, Wide Mûntsjegroppe, Smelle Ie) zichtbaar;
- Zorg dat de opvaart herkenbaar blijft door voldoende lengte van de vaart te houden;
- Houd de polder scherp en herkenbaar met de huidige dijk als rand aan het water;
- Maak nieuwe natuurlijke oevers als contrast;
- Doseer en kies een aantal recreatieve punten, zodat het nieuwe meer zich heel natuurlijk voegt in het landschap (alsof het altijd al zo was);
- Verbind het informele netwerk van wandelen, varen en fietsen: dat geeft meerwaarde voor de beleving van het gebied.

Natuur

De aanleg van een nieuw meer kan ook veel betekenen voor de natuur en biodiversiteit in het gebied. We hebben nagedacht welke kansen het nieuwe meer kan bieden voor de inrichting van het gebied:

- Maak natuurvriendelijke oevers en varieer daar ook in, waarbij de westzijde een luwe oever kan zijn;
- Denk aan enkele eilanden speciaal voor de natuur;
- Onderzoek of er ruimte is voor de aanleg van enkele petgaten die interessant zijn voor vooral insecten en specifiek libellen.

Recreatie

De wens om Oudega meer onderdeel uit te laten maken van het oostelijke Friese Merengebied is de aanleiding om het meer aan te leggen. Het meer moet dan ook zeker ruimte geven aan de watersport. Vanuit de recreatie- en watersportsector hebben we de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- Zorg voor een groot open water waar ook zeilwedstrijden mogelijk zijn (minimaal 500 bij 500 meter water zonder obstakels);
- Zorg voor een voldoende diepe vaargeul richting Oudega (min 1.75m diep);

- Maak voldoende aanlegplekken (minimaal 25) die verschillen. Marrekríteplekken die meer vrij liggen, juist aan een grasoever of aanlegplekken aan een boei in het water;
- Laat wandel- en fietsroutes langs het meer lopen;
- Zoek een plek voor een uitzichtpunt;
- Maak ruimte voor hengelsporters en overstappunten voor kanoërs.

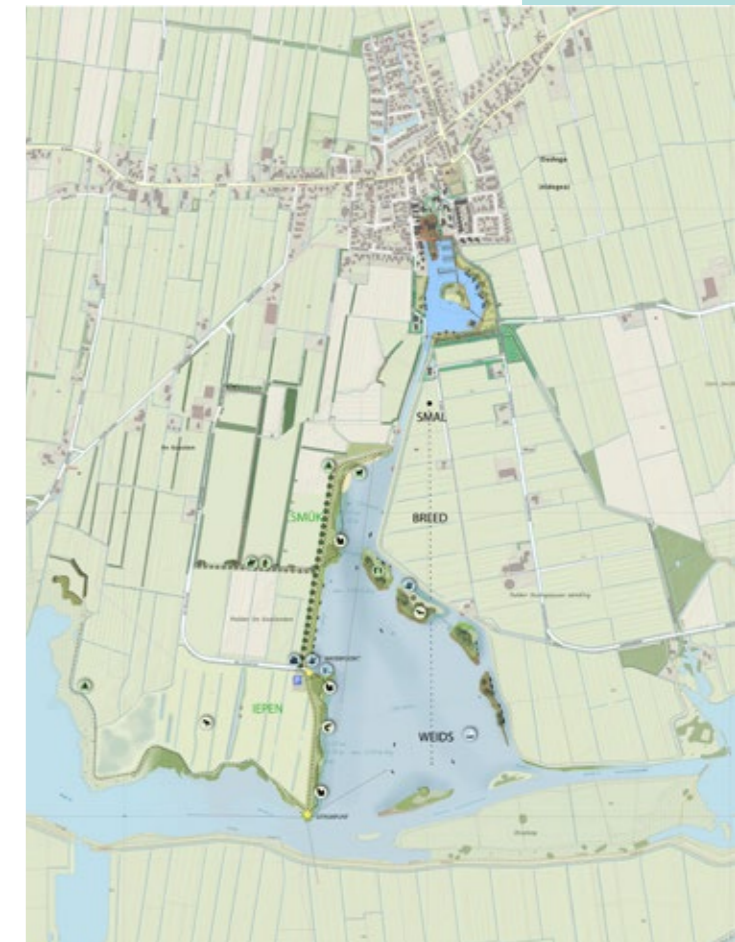
Beheer en onderhoud

We hebben meteen vanaf de start ook de aandachtspunten rond beheer en onderhoud van het meer meegenomen. De belangrijkste daarvan zijn:

- Bescherm de dijk langs de polder voor golfslag van het water van het meer met het oog op de overheersende zuidwestenwind;
- Maak oevers met natuurlijke middelen.

Bestaande situatie

Toekomstige situatie

3.2 | Denklijn voor het nieuwe meer

Belangrijk is dat het Meer bij Oudega zich op een logische manier in het landschap en de omgeving voegt: alsof het nooit anders is geweest. Om dat beeld te kunnen bewerkstelligen kijken we op een hoger schaalniveau naar de plek van het meer in de omgeving.

Het nieuwe meer vormt een verbreding, een diepe inham, van de oost-west lopende wateren Wide Ie, Wide Mûntsjegroppe en Smelle Ie. Hoewel het Meer groter wordt, lijkt de verbreding wel op de verbreding bij het Stobbegat. Ook prikt het nieuwe meer ver naar het noorden en raakt het Meer daar de beslotenheid van de oude zandruggen.

Voor de logische inpassing van het meer in het landschap betekent dat twee belangrijke principes:

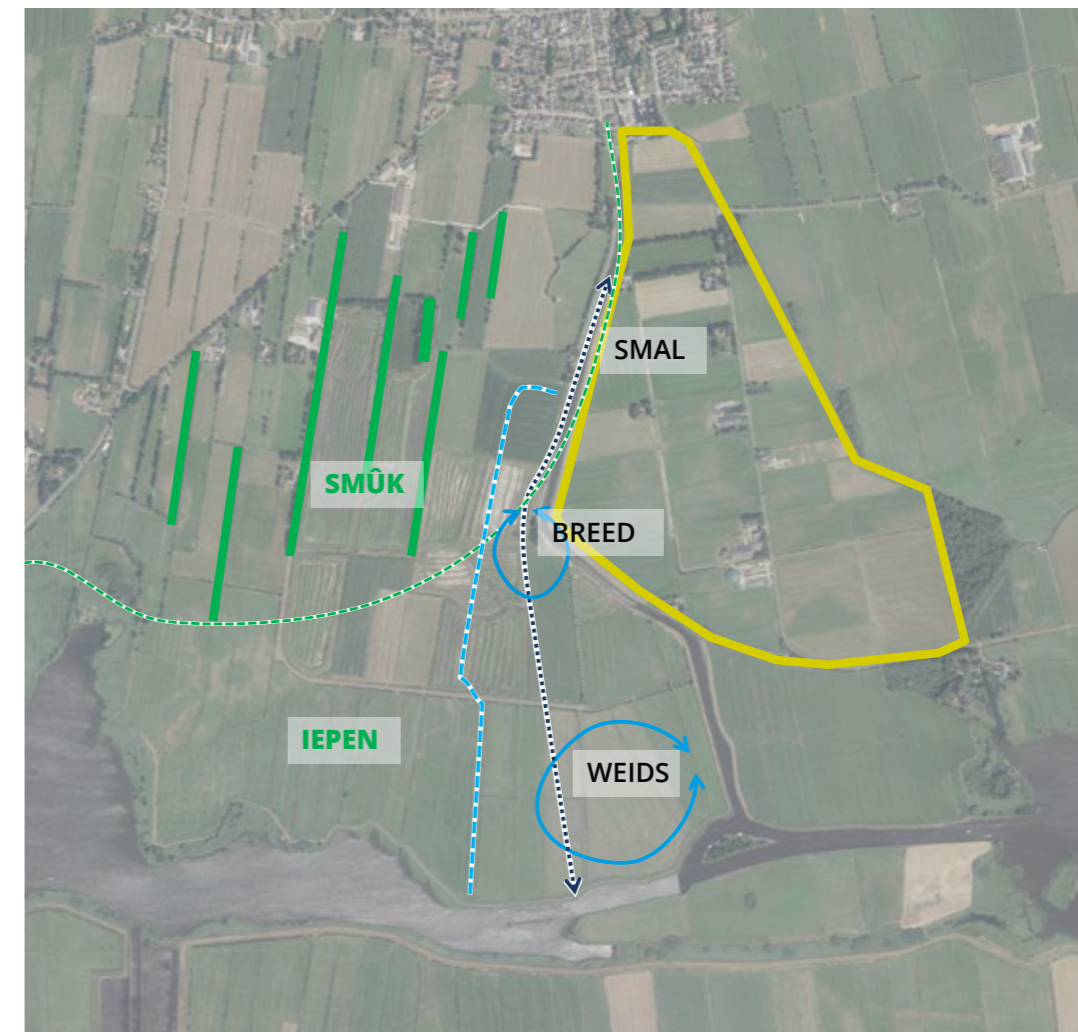
1. Continuïteit: Zorgen dat de continue oost-westlijn van het water beleefbaar blijft;
2. Unicité: Zorgen dat de randen van het Meer verder bouwen aan het contrast van het omliggende landschap: besloten in het noorden en weids in het zuiden, zodat het meer ook uniek wordt voor en van Oudega.

Denklijn voor het grote meer

3.3 | Het idee

De twee principes hebben we vertaald tot een basisidee voor het Meer bij Oudega. De continuïteit zoeken we in het doorlopende beeld van de oevers van oost naar west. Het unieke geven we onder andere vorm door de overgang van het besloten, 'smûke' noorden naar het 'iepen' zuiden te versterken. Niet alleen in de inrichting op het land, maar ook in de beleving vanaf het water. Smal, ingeklemd water in het noordelijk deel op het bestaande Alddijp dat breder wordt op de overgang en weids en uitgestrekt in het open veenweidegebied.

Principe opzet voor het grote meer

4

SCHETSONTWERP HET MEER

4.1 | Hoofdopzet

Het zuidelijk deel van het Meer is open en ruim zodat er flink gezeild kan worden. Het noordelijk deel van het Meer is meer besloten. Daar zijn ook de meeste ligplaatsen. Door deze tweedeling ontstaat er een mooie geleiding van weids naar meer besloten richting Oudega. Dit landschappelijke verschil wordt versterkt door een bomenrij langs het noordelijk deel van het meer. De bomenrij loopt langs het fietspad dat de Gealânswei met de Geasten zal verbinden.

De westzijde van het Meer is gevarieerd. Hier is de mogelijkheid om aan wal te gaan en het varen te combineren met wandelen of fietsen. Er is een plek voor een trailerhelling en een informatiepunt. Aan deze kant zijn veel aanlegplekken, brede natuuroevers en in de noordelijke punt een hondenloopstrandje. Langs het zuidelijk deel van de westoever van het meer wordt ook een 'strúnpaad' aangelegd.

Aan de zuidzijde scheidt een eiland het Meer van de doorgaande vaarroute Drachten - Earnewâld. Dit eiland kan ook bij zeilwedstrijden worden gebruikt door de wedstrijdleiding.

Langs de noordzijde van het Meer, voor de polder, liggen drie eilanden. Deze eilanden beschermen de polderdijk door te zorgen dat golfslag op het meer als gevolg van de zuidwestenwind wordt gebroken.

Aan de oostzijde ligt een rietzone met erachter aanlegplekken in de luwte. Deze rietzone en de eilanden markeren bovendien de loop van het Alddjip.

Langs de zuidzijde van De Geasten liggen agrarische gronden. Een deel hiervan wordt omgevormd tot het Meer. De overgebleven gronden (ongeveer 20 ha) worden naar verwachting ingericht als weidevogelgebied met agrarisch natuurbeheer. In de zuidelijke punt, waar het meer en de Wide Mûntsjegroppe elkaar raken, komt een uitzichtpunt. Hier kun je de zon zien opkomen in het oosten en zien ondergaan in het westen.

Nadere besluitvorming over de mogelijkheden voor een fietsverbinding langs het weidevogelgebied richting de Wolwarren over de nieuw aan te leggen kering moet nog plaatsvinden, evenals over de vraag of de Nije Mûntsjegroppe ten westen van het Meer verbreed moet en kan worden ten behoeve van de scheiding van recreatie- en beroepsvaart.

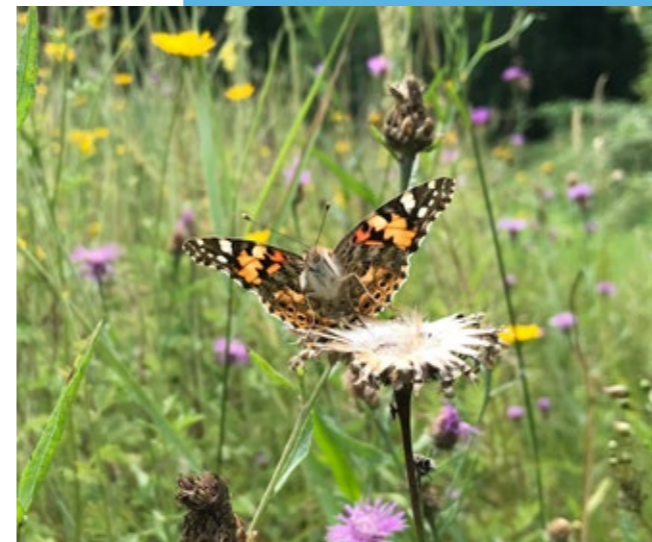
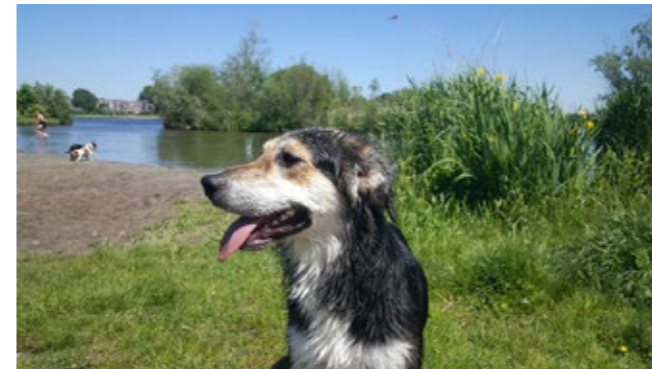
4.2 | Bijzondere plekken

Op en rond het meer ontstaan verschillende bijzondere plekken. Deze plekken maken het Meer uniek in de omgeving en zorgen voor extra gebruiks- en belevingswaarde van het Meer, zowel voor de mens als voor de natuur.

1. Het noordelijke deel

Het noordelijke deel is de plek waar het Alddjip zich voor het eerst verbreed. Tussen de eilanden en de oevers door is een eerste glimp van het grote meer te zien. En omgekeerd: vanaf het grote meer is te zien dat er voorbij de eilanden nog meer te beleven is.

In de noordelijke kromming van het meer komt een hondenloopstrandje. Dat was een van de wensen van de inwoners van Oudega. Het strandje ligt verscholen achter een brede, deels beplante oever, waar het fijn wandelen is. De fietsers rijden achter de dijk, op de rand van het landbouwgebied en beschermt door de bomenrij. De beplanting op de oever is zo gekozen dat ze aantrekkelijk is voor vlinders, bijen en insecten.

ontwerp MEER BIJ OUDEGA

2. De poort naar het water

Waar de Geasten het meer bijna raakt, is de 'poort naar het water'. Op deze plek komt een trailerhelling met parkeerplaats. Ook het nieuwe gemaal krijgt hier een plek en een informatiebord over (de ontwikkeling van) het gebied. Er is ruimte om op de oever een natuurlijke tribune te maken, vanwaar je alle zicht hebt op het meer en eventuele wedstrijden op het meer. Ook is het een geschikte plek voor een vissteiger die ook voor fysiek beperkten goed toegankelijk is.

Ten noorden van de trailerhelling ligt een lange strook met aanlegplekken. Hier komt ook een kanosteiger. De boten liggen mooi beschermt aan de oever, achter de dijk en een fraaie bommenrij.

3. Het uitkijkpunt

Vanaf de parkeerplaats bij 'de poort naar het water' kun je wandelen naar het uitkijkpunt op de zuidpunt van de oever. Het wandelpad loopt over de dijk, aan de voet van de dijk is ook een struin- en beleefpad waar het water en de natuur binnen handbereik zijn.

Het uitkijkpunt moet het landmark van Oudega worden: een baken dat iedereen op afstand herkent en verbindt met Oudega. Het ontwerp van het uitkijkpunt is een aparte opgave. De plek van het uitkijkpunt maakt het mogelijk om de loop van de zon te volgen: van opgaan in het oosten tot ondergaan in het westen.

Vanaf het uitkijkpunt is er een prachtig zicht over het nieuwe meer, over de Wide Ie, Wide Mûntsjegroppe en Smelle Ie. Maar ook zicht op de Alde Feanen, het houtsingellandschap bij Oudega en de weilanden richting Nij Beets.

4. De eilanden

Langs de polderdijk liggen drie eilanden. De eilanden zorgen voor bescherming van de dijk, maar bieden ook ruimte voor recreatie en natuur. Het middelste eiland wordt een voor mensen ontoegankelijk natuureiland. Hier krijgt de natuur alle ruimte om zich te ontwikkelen. Het noordelijke eiland is een eiland met enkele aanlegplekken en een grasveld voor sport en spel. Langs de zuidelijke rand komt beplanting, waardoor de aanlegplekken en het speelveld in de luwte van de zuidwestenwind liggen.

Het oostelijke eiland is een plek om te pionieren. Hier kan ook de natuur meer de ruimte krijgen, maar is er ook plek om te klimmen, te klauteren of te spelen in de natuur. Er is een enkele aanlegplek aan de zijkant van het eiland.

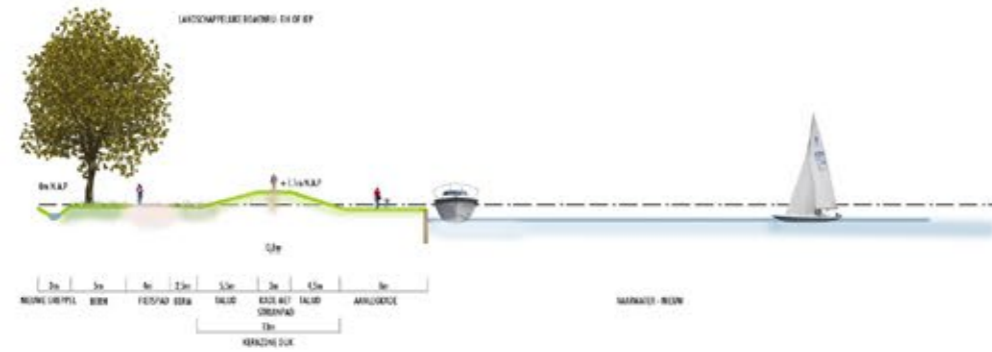
Natuurlijke laagtes maken het mogelijk om de eilanden met de kano te doorkruisen. Dat geldt ook voor het stukje Alddjip ter hoogte van het natuureiland. Hier wordt het water ondieper, waardoor er een mooie natuurzone kan ontstaan die alleen nog met de kano toegankelijk is. Ten zuiden van de drie eilanden is een rietzone gedacht met ligplaten. De rietzone beschermt de oever en de ligplaten.

DWARSDOORSNEDE TER HOOGTE VAN HET HONDENSTRAND

DWARSDOORSNEDE TER HOOGTE VAN DE AANLEGSTEIGER

DWARSDOORSNEDE TER HOOGTE VAN DE EILANDEN

DWARSDOORSNEDE TER HOOGTE VAN DE ECOLOGISCHE WATERZONE

DWARSDOORSNEDE TER HOOGTE VAN DE OOSTELIJKE OEVER

5. Het fûgeltsjelân - weidevogelgebied

De gronden ten zuiden van de Geasten worden optimaal ingericht als fugeltsjelan. De bestaande, oude zetsloot blijft liggen, maar wordt meer open gemaakt. Het gebied krijgt een natuurlijk agrarisch beheer, gericht op het ontwikkelen en in standhouden van het gebied als weidevogelgebied, vooral voor soorten als grutto en Kievit.

4.3 | De oevers

De oevers van het meer verschillen aan beide zijden. De oostelijke oever is de bestaande kering langs het Alddijp. Deze oever is een heldere lijn en bestaat uit een grasdijk. Deze meer rechtlijnige oever vormt een mooi contrast met de westelijke oever.

De westelijke oever is juist een grotendeels natuurlijke oever. Alleen bij de aanlegplekken is er een rechte kering. De natuurlijke oevers hebben een geleidelijk en gevarieerd talud. De dijk zelf is vrij van bomen. Vanaf de teen van de dijk worden diverse bloeiende en vruchtdragende heesters en struiken aangeplant.

Langs het zuidelijk deel van de westoever wordt ook aandacht besteed aan een passende onderwatervegetatie met soorten die onder water blijven, deels boven water zichtbaar zijn en drijvende vegetatie. Te denken valt aan gele plomp, lisdodde, krabbenscheer en fonteinkruid. De ondiepe zone voor onderwatervegetatie wordt gemarkeerd voor de recreatieve vaart.

4.4 | Relatie met het meer bij het dorp (Masterplan Waterfront Oudega)

Nast het grote meer wordt bij het dorp Oudega, ten zuiden van de haven, ook een kleiner meer gegraven. De aanleg van dit meer is onderdeel van het Masterplan Waterfront Oudega. Het masterplan zet in op een nieuwe koppeling van Oudega met het open water. Een nieuw meer bij het dorp biedt kansen voor een dorpsplein aan het water, geeft ruimte voor recreatieve activiteit bij het dorp en zet in op nieuwe horeca, wonen en verblijfsrecreatie. De insteek is dat beide meren elkaar aanvullen en versterken. Bij het meer bij het dorp ligt het accent daarom op reuring en dynamiek. Het grote meer richt zich op ruimte en rust met beperkte voorzieningen en activiteiten. Watersport en natuurbeleving staan hier voorop. Colofon

COLOFON

Totstandkoming ontwerp Meer bij Oudega

Dit ontwerp is tot stand gekomen in samenwerking met vertegenwoordigers van dorpsbelang Oudega, It Fryske Gea, LTO, de Marrekrite, Wetterskip Fryslân, het Watersportverbond, Watersportvereniging Oudega, de Vogelwacht Oudega en De Veenhoop.

Uitgave

Gemeente Smallingerland en provincie Fryslân

Tekst

BügelHajema

Vormgeving

Provincie Fryslân

Foto's en illustraties

BügelHajema

Juni 2021